

Asukasosallisuuden edistäminen, vuorovaikutus ja yhteiskehittäminen kulttuurisuunnittelu-hankkeessa

Eerika Koskinen-Koivisto, Kaisu Kumpulainen ja Hanna-Mari Husu

Artikkeli käsittelee asukasosallisuuden toteutumista kulttuurisuunnitteluun perustuvassa Kylä-OSKU -hankkeessa. Hankkeessa pyrittiin selvittämään kahden erilaisen alueen, kasvavan kaupunkilähiön ja pienen maaseututaaajaman, asukkaiden näkemyksiä ja toiveita erilaisten kulttuurikartoituksen menetelmien avulla. Artikkelissa analysoimme, miten soveltamamme menetelmät toimivat ja millaisia näkökulmia ne toivat esiin. Arvioimme käyttämiämme menetelmiä erityisesti osallistumisen ja siihen sisältyvän vuorovaikutuksen ja yhteiskehittämisen näkökulmista ja pohdimme, miten osallistava kulttuurisuunnittelu voi edistää asukasosallisuuden vahvistamista. Tutkimuksemme osoittaa, että asukasosallisuus edellyttää eri osapuolten näkökulmien kuulemistä ja ymmärtämistä, sekä vuorovaikutuksen jatkuvuutta.

Asiasanat: subjektiivinen hyvinvointi, paikka, paikkakokemus, asuinalue, lapsinäkökulmatutkimus

Johdanto

Kaupunkien ja alueiden suunnittelussa on kehitetty monenlaisia malleja eri toimijoiden yhteistyön edistämiseksi ja eri väestöryhmiin kuuluvien asukkaiden elämäntapojen ja näkökantojen huomioimiseksi. Tutkimus- ja kehittämishankkeessa *Osallistava kulttuurisuunnittelu kylähenkeä vahvistamassa. Etnografinen toimintatutkimus Palokassa ja Sumiaisissa* (Kylä-OSKU, 2020-2021) tarkastelimme osallistavan kulttuurisuunnittelun mahdollisuuksia asukasosallisuuden kehittämässä kahdessa erilaisessa keskisuomalaisessa taajamassa, kasvavalla kaupunkilähiöalueella Jyväskylän Palokassa sekä pienessä maaseutukylässä Äänekosken Sumiaisissa. Kulttuurisuunnittelu on alueiden kehittämistä varten laadittu lähestymistapa, joka pyrkii tuomaan asukkaiden arkeen liittyvät kokemukset ja merkityksenannot osaksi suunnitteluprosessia. Sen laajempänä tavoitteena on edistää yhteisöistä lähtevää kehitystä, ja sitä voidaankin kuvata yhdyskuntasuunnittelun vaihtoehtoisena lähestymistapana, jossa pyritään välttämään hierarkkista ajattelua (Häyrynen, 2017, s. 7–8; Ghilardi, 2018, s. 9).¹

Kulttuurisuunnittelu perustuu laajaan käsitykseen kulttuurista, joka käsittää sekä elämäntapoihin kiinnittyvän arkisen toiminnan että yhteisön jakamat käytänteet ja tiedot (Mercer, 2006, s. 8; Stevenson, 2014; Hovi, 2021). Kulttuurikartoituksessa sovelletaankin usein antropologia lähestymistapoja ja tarkastellaan ihmisten yhteisöllistä ja kulttuurista toimintaa heidän omassa arkisessa ympäristössään. Niiden avulla voidaan selvittää, mikä on yhteisöille tärkeää, ja samalla tehdä näkyväksi paikallista kulttuuria ja arkea. Kulttuurisuunnitteluprosessi alkaa yleensä kulttuurikartoituksella (cultural mapping), jossa kootaan tietoa paikallisten yhteisöjen kulttuurisista resursseista ja suhteista ympäristöön (Duxbury ym., 2015; Häyrynen, 2017, s. 18–19). Kartoitus poikkeaa luonteeltaan sekä kulttuurisektorin että maankäytön rutiiniselvityksistä, jotka perustuvat inventaarioihin, tilastoihin ja väestötietoihin. Tilastot ja kyselyt ovatkin vain yksi osa kartoitusta, jonka olennaisena tavoitteena on tavoittaa asukkaiden näkökulma ja ymmärtää eri väestöryhmien arkea ja elämäntapoja (Häyrynen, 2017, s. 9–10). Muina tiedontuottamisen menetelminä käytetään usein haastatteluja, kohderyhmille suunnattuja työpajoja, fokusryhmiä, kartografiaa, suunnittelupelejä ja yhteisötaidetta (Häyrynen, 2017, s. 20–21; Hovi, 2021). Kulttuurikartoitus on siis lähtökohdiltaan monimenetelmäistä (Seesmeri, 2022,

¹ Kulttuurisuunnittelu ei ole yksi yhtenäinen menetelmä, vaan lähestymistapa, joka pitää sisällään vaihtoehtoisia toimintamalleja, joita yhdistävät laaja näkökulma kulttuuriin, strateginen ote, sektorien välisyys ja osallistuminen. Vaikka kulttuurisuunnittelu mielletään usein kulttuurihallinnon parissa tehtäväksi asiantuntijavetoiseksi suunnitteluksi, nykymuodossaan se on ennemminkin strategista kehittämistä, joka ei rajoitu yksittäisen sektorin piiriin ja liittyy usein tutkimusprojekteihin. (Häyrynen 2017, 11).

s.109), mikä näkyi myös Kylä-OSKU-hankkeen toteutuksessa. Tavoitteena oli saada kuuluviin erilaisia ääniä ja näkökulmia sekä tuottaa tietoa eri asukasryhmien kokemuksista ja toiveista. Lisäksi pyrittiin lisäämään aluetoimijoiden keskinäistä verkottumista ja matalan kynnyksen osallistumista. Kylä-OSKU-hanke käynnistyi samana keväänä kuin COVID-19-pandemia alkoi. Pandemiarajoitukset vaikuttivat hankkeen toteutukseen ja osallistavien menetelmien käyttöön. Pohdimmekin tekstissämme pandemian vaikutuksia erityisesti etäosallistumisen osalta.

Kulttuurisuunnittelun toinen vaihe on alueen toimijoiden yhteisen toimintasuunnitelman laatiminen ja sen toteuttaminen (Häyrynen, 2017, s. 9–10). Tässä vaiheessa haasteena on eri tahojen sitoutuminen prosessiin sekä vuorovaikutuksen jatkuminen: yhteisen prosessin näkökulmasta olisi tärkeää jatkaa kommunikaatiota osallistujien kanssa ja kertoa, miten asukkaiden näkökulmat on otettu huomioon, miten ja milloin suunnitelmat laitetaan käytäntöön ja miten prosessin toteutumista ja onnistumista arvioidaan. Ideaalitalanteessa kulttuurisuunnittelu olisikin jatkuva prosessi, joka toteutuisi asukkaiden, paikallisyhteisön keskeisten toimijoiden ja paikallishallinnon yhteisenä prosessina eli yhteiskehittämisenä² (ks. Häyrynen, 2017, s. 21; Kalliomäki & Vahlo, 2017, s. 107–109). Yhteiskehittämisen näkökulma nostaa pintaan eri toimijoiden roolit ja intressit, mukaan lukien kulttuurisuunnittelua soveltavien tutkimus- ja kehittämishankkeiden oman roolin ja sitoumukset (ks. Kalliomäki & Vahlo, 2017, s. 130–132). Kylä-OSKU-hankkeen tavoitteena oli luoda yhteyksiä ja edellytyksiä yhteiskehittämislle tuomalla yhteen tutkittavien taajamien aluetoimijoita ja suunnittelusta vastaavia viranhaltijoita. Pandemiatilanteen vuoksi yhteisten tapaamisten järjestäminen onnistui vasta hankkeen lopussa, eikä yhteistyön edistymistä ja jatkumista voitu näin ollen seurata pidemmälle.

Määrittelemme tässä artikkelissa asukasosallisuuden yhdyskuntasuunnitteluun ja strategiseen alueiden kehittämiseen liittyväksi kansalaisten osallistumiseksi. Asukasosallisuudessa tavoitteena on tietyn asuinalueen, esimerkiksi kylän, kaupunginosan tai kunnan asukkaiden tavoittaminen ja aktivoiminen osallistumaan paikallisiin suunnitteluprosesseihin. Asukasosallisuuden edistämisen tavoitteena on, että asukkaat eivät tule pelkästään kuulluiksi, vaan heidän näkemyksensä myös vaikuttavat suunnittelu- ja kehittämisprosessien lopputuloksiin (Kahila-Tani & Kyttä, 2017, s. 156). Tarkastelemme asukasosallisuutta erityisesti osallistumisen ja vuorovaikutuksen näkökul-

² Yhteiskehittämisen tavoitteena on erilaisten sidosryhmien hyödyntäminen suunnittelussa ja kehittämisessä, arjen ongelmien tunnistaminen, asiantuntijoiden tiedon ja kokemustiedon yhdistäminen ja vastuullinen toiminta. (Kalliomäki & Vahlo, 2017, s. 107–109.) Yhteiskehittämisen tavoitteena voi myös olla valtaistaminen eli yhteisön aktivoiminen toimimaan oman asuinympäristönsä puolesta (Häyrynen, 2017, 21).

masta. Kysymme, keitä asuinalueiden kehittämiseen osallistui ja millaiseksi osallistuminen ja siihen sisältyvä vuorovaikutus rakentui Kylä-OSKU -hankkeen järjestämissä erilaisissa aktiviteeteissa ja eri toimijoiden väleillä. Pohdimme myös laajemmin osallistavan kulttuurisuunnittelun vaikuttavuutta ja sen mahdollisuuksia edistää asukasosallisuutta.

Yhdyskuntasuunnittelun osallistava käännös, vuorovaikutus ja haasteet

Osallistumista ja vuorovaikutusta korostava näkökulma aluesuunnittelussa on yleistynyt 1960-luvulta lähtien. Muutos liittyy lisääntyneeseen kritiikkiin julkisen hallinnon ja asiantuntijavallan etäntymisestä liian kauaksi kansalaisten arjesta (Jauhainen & Niemenmaa, 2004, s. 256). Samansuuntainen kehitys on jatkunut 2000-luvulla. Yksi yhdyskuntasuunnittelun keskeisistä tavoitteista onkin tehdä prosessista demokraattisempi, asukaslähtöisempi ja avoimempi. Tavoitteen saavuttamiseksi kansalaisten osallistumismahdollisuuksia valmistelutyössä on lisätty sekä pyritty vuorovaikutteiseen ja avoimeen tiedottamiseen (Bäcklund, Häkli & Schulman, 2017).

Kehitys yhdyskunta- ja kaupunkisuunnittelussa heijastaa laajemmin niin sanottua *osallistavaa käännettä*, joka on yleistynyt 2000-luvulla eri sektoreilla. Muutoksen myötä osallistumisesta, osallisuudesta ja osallistamisesta ”on tullut megatrendi ja kansalaisten mukaan kutsumisesta hyvän hallinnon, tehokkaan kehittämisen ja legitiimin päätöksenteon standardi” (Meriluoto & Litmanen, 2019, s. 7). Osallistuminen määritellään yleisesti kansalaisten osallistumisena johonkin yhteiskunnalliseen toimintaan, joka on keskeinen osa demokratian toteutumista (Richardson, 1983; Koskiahio, 2002; Gretschel & Kiilakoski, 2012). Poliittisesta näkökulmasta osallistaminen tarkoittaa hallinnon pyrkimystä lisätä kansalaisten vaikuttamismahdollisuuksia sellaisissa kysymyksissä, jotka vaikuttavat heidän elämäänsä (Järvelä, ym., 2018; Meriluoto & Litmanen, 2019). Sosiaalisesta näkökulmasta osallistaminen taas tarkoittaa sosiaalisten yhteyksien ja verkostojen rakentamista erilaisilla aktivointitoimenpiteillä (Kiilakoski & Tervahartiala, 2015). Laajemmin ajatellen pyrkimys on rakentaa mahdollisuuksia myös yhteisöllisyydelle ja kuulumiselle. Osallistumiseen yleensä liitetäänkin hallinnon taholta yleishyödyllisiä tavoitteita, kuten syrjäytymisen estäminen, eriarvoisuuden vähentäminen tai yhteenkuuluvuuden lisääntyminen (Meriluoto & Litmanen, 2019). Sosiaalisten ongelmien ratkaiseminen on ollut keskeinen motivaatio osallistavassa käännteessä, joten tavoitteet näkyvät myös aluesuunnittelussa ja yhteiskehittämisessä.

Osallistumisen ideologiaa on kritisoitu paljon (esim. Cooke & Kothari, 2001; Bäcklund, Häkli & Schulman, 2002; Irvin & Stansbury, 2004; Ledwith, 2011; Lee, 2015; Lee ym., 2015).

Kysymykseksi nousee muun muassa, mihin asioihin osallistumisella voi oikeasti vaikuttaa (Meriluoto & Litmanen, 2019, s. 9). Esimerkiksi suurin osa kaupunki- ja aluesuunnitteluhankkeista on viranomaislähtöisiä, jolloin osallistuvien kansalaisten roolina on olla toiminnan oikeuttajia. Yhdyskuntasuunnittelun prosesseissa asukkaiden toimintamahdollisuudet rajautuvat usein erilaisiin kyselyihin vastaamiseen ja mahdollisiin huomautus- ja valitusprosesseihin (Staffans, 2004; Peltonen, Tuomisaari & Kanninen, 2008). Osallistumiseen liittyy usein myös konsensushakuisuus, jolloin yksimielisyys voi olla vaatimus ja erimielisyydet hävitetään (Meriluoto & Litmanen, 2019, s. 18; Keränen 2019, s. 56).

Yhdyskuntasuunnittelussa ja kehittämisessä on tavoitteena asukaslähtöinen, demokraattinen ja avoin prosessi (Bäcklund, Häkli & Schulman 2017). Puhutaan ns. kommunikatiivisesta suunnittelusta, jossa keskeistä on eri osapuolten sitoutuminen yhteissuunnitteluun ja osapuolien kuuleminen (Healey, 1996, s. 218–219; Jauhiainen & Niemenmaa, 2004, s. 61; Peltonen, Tuomisaari & Kanninen, 2008, s. 14). Kommunikatiivisen suunnittelun tavoitteena on ennen kaikkea yhdyskuntasuunnittelun hyväksyttävyyden lisääminen, mikä edellyttää ennen kaikkea avointa kommunikaatiota (Puustinen, 2008). Käytännössä avoin vuorovaikutus hallinnon ja asukkaiden välillä on osa monitahoista prosessia. Jos osallistuminen jää korkeintaan informoinnin tasolle, varsinaisesta vuorovaikutuksesta voidaan tuskin puhua. Vuorovaikutuksen tulisi ennemminkin muodostaa prosessi, jonka aikana eri osapuolet kohtaavat ja joka mahdollistaa asiantuntijatiedon ja paikallisen kokemuksellisen tiedon yhteen saattamisen. Näin asukasosallistuminen laajentaa yhdyskuntasuunnittelun tietopohjaa ja tietämisen tapoja (Lapintie 2017).

Avointa vuorovaikutusta ei ole helppo toteuttaa käytännössä, sillä usein osallistuminen on kiinni osallistujien aktiivisuudesta ja resursseista. Eriarvoisuus liittyykin osallistavaan suunnitteluun oleellisesti, sillä osallisuus hahmotetaan usein syrjäytymisen vastinparina. Onkin tärkeää kysyä, ketä osallistetaan ja osallistetaanko lähinnä niitä, jotka ovat jo ennalta aktiivisia ja osallistuvat joka tapauksessa, mikä kasvattaa eriarvoisuutta? Tutkimuksissa onkin osoitettu, että osallistuminen on tyypillisempää hyväosaisille ja korkeasti koulutetuille (Lee, ym., 2015; Mattila ym., 2017). Tällainen hyväosaisten osallistuminen voi potentiaalisesti lisätä eriarvoisuutta esimerkiksi korostaessaan heidän näkemyksiään ja intressejään asuinalueen suunnittelussa. Osallistumiseen liittyvinä esteinä puolestaan on tunnistettu vastaajien edustavuuden lisäksi luottamuksen puute suhteessa päätöksentekijöihin ja viranomaisiin, viranomaisten ja hallinnon hierarkia ja käytännön haasteet, kuten ajan ja muiden käytännön resurssien puute. Myös suunnitteluprosessien pitkäkestoisuus ja monimutkaisuus karkottavat osallistujia. Usein koetaan, ettei

osallistuminen oikeastaan johda mihinkään (Kahila-Tani & Kyttä, 2017; Tuulentie & Kantola, 2021). Tämän vuoksi vuorovaikutukseen ja viestintään tulisi kiinnittää erityistä huomiota.

Osallistumisen motivaatioon ja kuulluksi tulemisen kokemukseen liittyy keskeisesti myös sen vaikuttavuus: kokevatko osallistujat, että heidän kokemuksellinen tietonsa vaikuttaa suunnitteluun ja sen lopputuloksiin? Tutkimukset kaupunkisuunnittelun prosesseista ovat osoittaneet, että vuorovaikutukseen ja kuulemiseen tähtäävät käytännöt eivät tue riittävän hyvin asukkaiden paikalliseen ja kokemukselliseen ympäristökokemukseen perustuvan kaupunkitiedon ja asiantuntijatiedon kohtaamista, vaan asukasmielipiteet jäävät erillisinä raporteina kaava-asiakirjojen liitteeksi (ks. esim. Staffans, 2004, s. 9). Uusien digitaalisten osallistumismahdollisuuksien lisääntymisen on odotettu merkitsevän myös osallistumisen kasvavaa vaikuttavuutta. Vaikuttavuuden arviointi ei kuitenkaan ole helppoa, sillä usein suunnitelmien toteuttaminen vie useita vuosia (Tuulentie & Kantola, 2021). Keskeistä onkin, miten suunnitteluprosessien aikana ja niiden jälkeen kommunikoidaan ja miten erilaisten näkökulmien huomioonottamisesta viestitään. Epätyydyttäväksi koettu osallisuus voi heikentää kuntalaisten luottamusta suunnitteluorganisaatiota kohtaan (ks. Tuurnas & Haveri, 2017; Rättilä & Rinne 2017; Kuusimäki 2017, 94–96).

Yhdyskunta- ja kaupunkisuunnittelussa asukasosallisuus tarkoittaa kansalaisten osallistamista suunnitteluprosesseihin ja tavoitetta kuulla heidän näkemyksiään alueiden ja yhteisöjen kehittämisessä. Elämä moninaisissa ja monikulttuurisissa yhteisöissä, joissa myös ihmisten arki ja tarpeet rakentuvat eri tavoin, tekee tavoitteesta erityisen haastavan. Visiot alueiden ja yhdyskuntien tulevaisuudesta ovat aina väistämättä kompromisseja, joissa toisten osapuolten mielipiteet ja intressit pääsevät vahvemmin esille kuin toisten. Yhdyskunta- ja kaupunkisuunnittelun keskustelukentät ovat lisäksi asiantuntevien ammattilaisten hallitsemia, eikä asukkaiden ja asiantuntijoiden tieto siten ole samanarvoisessa asemassa (ks. esim. Staffans, 2004).³ Tämä ei kuitenkaan tarkoita, etteikö suunnittelun ja keskustelujen pitäisi pyrkiä ottamaan huomioon asukkaiden näkökulmaa, vaikka se tarkoittaisi ristiriitaisten näkemysten kohtaamista ja myös konflikteja. Asukasosallisuus tarkoittaakin erityisesti dialogin ja vuorovaikutuksen rakentamista eri osapuolten välille:

3 Kommunikatiivista suunnittelua ja asukkaiden osallistumista kaupunkisuunnitteluun tutkinut Aija Staffans (2004) on huomannut, että asiantuntijatiedoksi tunnistetaan vain kaupunkisuunnitteluprosessiin osallistuvien viranhaltijoiden ja ammattilaisten tieto. Lisäksi asukkailla ja suunnittelijoilla on usein erilainen näkökulma kaupunkiin: kaupunkisuunnittelussa valmistelijat tarkastelevat kaupunkiympäristöä ulkoapäin erilaisten institutionaalisten kehysten (ohjelmien, suunnitelmien ja strategioiden) puitteissa, kun asukkaat taas näkevät sen sisältäpäin, ympäristönä, jossa asutaan ja eletään.

suunnittelijoiden, kaavoittajien, viranomaisten, päättäjien, asukas yhdistysten, yhteisötoimijoiden sekä eri väestöryhmien.

Aineisto ja menetelmät

Hankkeemme kohdistui kahteen erilaiseen keskisuomalaiseen taajamaan, Jyväskylän Palokkaan ja Äänekosken Sumiaisiin, jotka ovat molemmat kuntaliitosten jälkeen tulleet osaksi suurempaa kaupunkia. Niissä kohdataan erilaisia haasteita, jotka määrittävät monien suomalaisten taajamien tulevaisuutta. Palokka tunnetaan Jyväskylän hyvin toimeentulevien lapsiperheiden kaupunginosana, ja Sumiainen puolestaan vireänä ja yhteisöllisenä kylänä. Maaseutukuntien ja erityisesti niiden kaukana kasvukeskuksesta sijaitsevien kylien, kuten Sumiaisten, haasteena on alueiden elinvoimaisuuden ja riittävien palveluiden säilyttäminen asukasmäärän pienentyessä ja ikääntyessä. Voimakkaasti kasvavien kaupunginosien, kuten Palokan, uhkana on puolestaan muuttuminen ns. nukkumalähiöksi, jossa on kattavat peruspalvelut ilman asukkaiden paikallista identiteettiä tai sosiaalisia verkostoja, jotka synnyttäisivät yhteisöllisyyttä tukevaa omaehtoista toimintaa. Paikallisia kaupungistumiskehitykseen liittyviä ilmiöitä yhdistää kaikkialla nopea muutos, joka haastaa mahdollisuudet paikallisuuteen, osallisuuteen ja vaikuttamiseen.

Jyväskylän kaupunkiin kuuluva Palokka on voimakkaasti kasvava kaupunginosa. Hallinnollisesti se on osa Palokka-Puuppolan suuraluetta, jolla asuu yli 14 000 ihmistä. Alue kehittyi pienestä maaseutukylästä osaksi itsestä Jyväskylän maalaiskuntaa, ja lopulta vuonna 2009 alue liitettiin kuntaliitoksessa osaksi Jyväskylän kaupunkia. Palokassa toimii Palokka-Seura ry -niminen kotiseutuyhdistys, joka perustettiin vuonna 2005 Palokan seudun asukkaiden ja järjestöjen yhteistyöelimeksi. Palokan kehitykseen on vaikuttanut voimakkaasti alueen kahteen osaan halkova nelostie, jonka ympärille on rakennettu automarketteja, ostoskeskuksia ja huoltoasemia. Päivittäiset palvelut ovatkin hajautuneet itäisen ja läntisen osan kesken, joten alueella on useita keskuksia ja asuinalueita, joilla on omia asukas- ja kyläyhdistyksiä ja omat identiteettinsä. Palokka-Seura ry on tehnyt yhteistyötä Kylä-OSKU-hankkeen kanssa koko hankekauden ajan. Palokka-Seura on osallistunut aktiivisesti useisiin alueen kehittämishankkeisiin ja kaupunkisuunnitteluun sekä maankäyttöön ja kaavoitukseen liittyviin kuulemisiin. Tutkimushankkeemme aikana Palokka-Seura ry:n hallituksen jäsenet ovat jakaneet ajatuksiaan tutkijoiden kanssa eri kehittämishankkeiden sisällöistä ja menettelytavoista sekä vuorovaikutuksesta paikallisen yhteisön kanssa.

Hankkeen tutkimuskohteena oli Palokan lisäksi Äänekosken kuuluva maaseututaajama Sumiainen, joka liitettiin Äänekosken kaupunkiin vuonna

2007. Sumiaisissa asuu noin 1100 asukasta, mutta asukasmäärä tuplaantuu kesäasukkaiden myötä. Sumiainen muodostuu kahdesta tilastoalueesta, Sumiaisten kirkonkylästä ja Sumiaisten haja-asutusalueesta. Keski-Suomen maakuntakaavassa Sumiainen luokitellaan palvelukeskukseksi. Alueella on useita aktiivisia yhdistyksiä kuten neljä kyläyhdistystä ja useita tunnettuja kulttuuritapahtumia. Sumiainen onkin tunnettu poikkeuksellisen aktiivisesta talkootoiminnasta. Tutkimushankkeemme teki yhteistyötä kahden vireän kyläyhdistyksen, Sumiaisten Kirkonkylän kyläyhdistyksen ja Saarikkaan kyläyhdistyksen kanssa.

Sovelsimme tutkimushankkeessamme useita erilaisia osallistamisen menetelmiä, joilla pyrimme tavoittamaan erilaisia ryhmiä ja edistämään kohtaamisia ja vastavuoroisuutta alueen toimijoiden kesken. Yksi hankkeen tavoitteista oli tuottaa tietoa erilaisista osallistamisen välineistä ja tiedon tuottamisen tavoista. Käytimme sekä kasvokkaiseen kohtaamiseen ja yhteiseen toimintaan perustuvia menetelmiä, kuten keskusteluja ja työpajoja; tutkijavetoisia ja visuaalisia menetelmiä, kuten etnografista havainnointia ja valokuvausta; sekä virtuaalisia työkaluja, kuten karttapohjaista kyselyä, joilla saimme kokemuksellista tietoa asukkaille tärkeistä ja toisaalta heidän mielestään kehittämisen tarpeessa olevista paikoista. Menetelmien kirjon tavoitteena oli löytää välineitä sellaiseen tiedontuotantoon, joka hyödyttäisi ja sitouttaisi paikallisia toimijoita ja asukkaita toimimaan yhdessä. Tutkimuksessa tuotettiin aineistoa useilla erilaisilla toisiaan täydentävillä osallistavilla menetelmillä, joita nimitämme toimenpiteiksi.⁴

Esittelemme lyhyesti nämä erilaiset toimenpiteet ja niiden tuottamat aineistot, ja analyysissä arvioimme käyttämiämme menetelmiä erityisesti osallistumisen, vuorovaikutuksen ja yhteisen kehittämisen prosessin näkökulmista. Osallistumisen kohdalla pohdimme, keitä hankkeen toimenpiteet tavoittivat ja kenen ääni tuli kuuluviin. Vuorovaikutusta tarkastellessa analysoimme eri osapuolten näkökulmia ja niiden kohtaamista sekä käytännön toiminnan että diskurssien tasolla. Hankkeen yhteiskehittämisen prosessia arvioimme tarkastelemalla eri tahojen sitoutumista yhteiseen toimintaan ja toimenpiteiden vaikuttavuutta eli sitä, millaisia jatkotoimenpiteitä kohtaamisista syntyi. Pohdimme samalla myös omaa toimintaamme ja rooliamme vuorovaikutuksen osapuolena. Analyysimenetelmämme on yhdistelmä etnografista analyysiä ja diskurssianalyysiä. Etnografinen analyysi

⁴ Kylä-OSKU-hanketta johti dosentti Kaisu Kumpulainen ja hankkeessa tutkijana toimi dosentti Eerika Koskinen-Koivisto. Kumpulainen ja Koskinen-Koivisto suunnittelivat yhdessä hankkeen toimenpiteet, ja Koskinen-Koivisto vastasi yhteydenpidosta asukas- ja kyläyhdistyksiin ja muihin sidosryhmiin sekä toimenpiteiden käytännön toteutuksesta. Hanna-Mari Husu puolestaan toimi avustajana Palokan yleisötilaisuuksissa.

on tutkimukseen sisältyvän vuorovaikutuksen ja toimijoiden roolien sekä tutkimusprosessin kokonaisvaltaista tarkastelua ja reflektiota (ks. Hämeenaho & Koskinen-Koivisto, 2014). Diskurssianalyysiä käytämme erityisesti hankkeessa toteutetun kyselyn kirjallisten vastausten tarkastelussa.

1. Alkukeskustelut yhteisötoimijoiden kanssa

Kylä-OSKU-hankkeen alkuperäinen suunnitelma oli järjestää aloituskeskustelut yleisötilaisuuksina yhdessä aluetoimijoiden eli kyläseurojen ja asukasyhdistysten kanssa ja kutsua niihin kaikki alueen kehittämistä kiinnostuneet. Koska hanke alkoi samana keväänä, kun COVID-19-pandemia levisi Suomeen ja yhteiskunta sulkeutui, toteutimme alkukeskustelut asukasyhdistysten puheenjohtajien ja muutaman hallituksen jäsenen kanssa. Palokassa otimme yhteyttä Palokka-seuran ja Sumiaisissa Kirkonkylän kyläseuran puheenjohtajaan. Alkutapaamisissa oli myös läsnä 1-3 seurojen hallitusten aktiivijäsentä. Tapaamisissa keskusteltiin asuinpaikkojen historiasta, asukasyhdistysten toiminnasta ja yhteistyöstä muiden paikallisten tahojen kanssa ja kartoitettiin, millaista toimintaa hanke voisi järjestää yhdessä asukasyhdistysten kanssa.

2. Karttapohjainen verkkokysely

Kylä-OSKU-hankkeen järjestämän kyselyn tarkoituksena oli tuottaa tietoa Palokan ja Sumiaisten alueen asukkaiden suhdetta lähiympäristöönsä ja sen kehittämiseen. Kysely toteutettiin verkkokyselynä sähköisellä eHaravakyselyalustalla⁵, joka mahdollisti myös karttapohjaiset kysymykset ja jonne vastaajat oli mahdollista ohjata verkossa jaettavan tiedotteen linkin kautta. Kysely oli avoinna syyskuusta 2020 helmikuun loppuun 2021 (yhteensä 6 kk). Se oli suunnattu yli 15-vuotiaille asukkaille, ja siihen vastattiin anonyymisti. Kyselystä tiedotettiin asukas- ja kyläyhdistysten sähköisillä tiedotuskanavilla (sähköpostilistat ja FB-sivut) ja paikallislehdissä. Lisäksi kyselyn tiedotteet vietiin paikallisiin kirjastoihin.

Kyselyn taustatiedoissa kysyttiin sukupuolta, ikäryhmää, asumismuotoa (vakituinen / kesäasukas), ja sitä, kauanko vastaaja on asunut paikkakunnalla (tai kuinka kauan keskimäärin vuodessa oleskelee siellä). Kyselyn ensimmäisessä osiossa tiedusteltiin, mitä päivittäisiä aktiviteetteja vastaajat hoitavat omassa lähiympäristössään. Vastaajia pyydettiin myös merkitsemään kartalle alueita, joilla liikkuvat säännöllisesti ja kertomaan viikoittain käyttämistään palveluista. Seuraavissa osioissa vastaajat saivat merkitä karttaan suosik-

⁵ Sitowise oy:n tarjoama Harava-karttakyselypalvelu on paikkatietopohjainen kyselyalusta, joka mahdollistaa tiedon keräämisen karttakäyttöliittymässä. Kyselylomake laaditaan ja täytetään digitaalisella E-harava-alustalla.

kipaikkoja sekä epämiellyttävinä koettuja paikkoja ja kehitettäviä kohteita. Asukkaita pyydettiin nimeämään paikat ja perustelevaan valintansa. Suosikkipaikkojen ja epämiellyttävien kohteiden jälkeen kysyttiin paikkakuntaan sitoutumiseen ja yhteisöllisyyden ilmenemiseen liittyviä kysymyksiä. Sitoutumista mitattiin kysymällä, kuinka vahvaa sitoutuminen on likertasteikolla ja luonnehtimaan miten se ilmenee (vapaa kenttä), suositteleeko asuinpaikkaa muille (kyllä/ei/eos) ja miksi (vapaa kenttä). Tämän jälkeen vastaajaa pyydettiin kertomaan, kokeeko olevansa palokkalainen (kyllä/ei/eos) ja kertomaan, mitä se merkitsee (vaihtoehdot ja vapaa kenttä). Lisäksi pyydettiin kuvailemaan palokkalaisuutta/sumialaisuutta ja tiedusteltiin toimimista paikallisissa yhdistyksissä. Yhteisöllisyyttä mitattiin kysymällä, kuinka vahvana kokee yhteisöllisyyden (viisiportaisella likertasteikolla eli erittäin vahvana – melko vahvavan – ei vahvana eikä heikkona – heikkona – erittäin heikkona) ja miten se ilmenee (vaihtoehdot ja vapaa kenttä). Kyselyn lopuksi vastaajia pyydettiin kirjoittamaan vapaasti ajatuksia kotipaikkakunnan ja lähiympäristön kehittämistä.

3. Opiskelijoiden työpajat ja niihin liittyvät haastattelut

Hankkeen ensimmäisen toimintavuoden aikana toteutettiin Jyväskylän yliopiston Kulttuurit ja yhteisöt muuttuvassa maailmassa (KUMU)-tutkinto-ohjelman⁶ opiskelijoiden kanssa kolme toiminnallista työpajaa molemmilla paikkakunnilla. Työpajat järjestettiin yhteistyössä paikallisten toimijoiden kanssa niiden asukasryhmien parissa, joita kysely ei tavoittanut ja joille voisi järjestää aktiviteetin osana muuta toimintaa (esim. alle 15-vuotiaat koululaiset ja vanhukset, jotka eivät käytä verkkoyhteyksiä). Palokassa toteutettiin työpajat senioreille ja Keski-Palokan koulun 5. luokkalaisille, joista kohderyhmänä oli yhteensä 93 oppilasta ja toteutuksesta mukana yhteensä 5 opettajaa). Toinen kohderyhmä oli Palokan alueen aktiiviset seniorit, joille järjestetty muistelu-työpaja tuotti tietoa Palokan alueen yhteisöjen aiemmasta toiminnasta ja yhteisöllisyydestä (ryhmässä 7 senioria). Kolmas työpajan kohderyhmistä oli lapsiperheet, joita ei kuitenkaan onnistuttu tavoittamaan pandemiatilanteen takia. Sumiaisissa toteutettiin kolme työpajaa, joista ensimmäisessä järjestettiin kolmen seniorin videoidut muisteluhaastattelut (koronatilanteesta

⁶ KUMU-tutkinto-ohjelma on etnologian ja antropologian sekä kulttuuripolitiikan yhteinen tutkinto-ohjelma, jossa voi suorittaa sekä kandidaatin että maisterikoulutuksen. Opiskelijat toteuttivat työpajat osana Kylä-OSKU-hanketta kandidaatintutkinnon aineopintojen Soveltavan kulttuurien tutkimuksen -kurssia lukukaudella 2020-2021 ja kurssin opettajina toimivat Kaisu Kumpulainen (vastuuopettaja) ja Eerika Koskinen-Koivisto. Opettajat jakoivat ryhmät ja osoittivat näille sopivan kohderyhmän ja sen yhteyshenkilön, johon ja opiskelijat ottivat itse yhteyttä. Opiskelijat suunnittelivat, toteuttivat ja dokumentoivat aktiviteetit itsenäisesti ilman opettajien läsnäoloa työpajoissa (poikkeuksena seniorien haastattelut Sumiaisissa, missä Koskinen-Koivisto oli mukana kuljettajana).

johtuen ulkona) ja yksi puhelinhaastattelu.⁷ Toisessa työpajassa tavattiin perhekerhoon osallistuvia lapsiperheitä ja keskusteltiin heidän lähiympäristöönsä liittyvistä kehitystoiveistaan ja kolmannessa työpajassa oli tarkoitus aktivoida alueen työttömiä ja työelämän ulkopuolella olevia.

TAULUKKO 2 Työpajat, osallistujat, järjestetyt aktiviteetit, yhteistyötahot ja niissä tuotetut aineistot.

Työpajan kohderyhmä	Osallistujat	Aktiviteetti	Yhteistyötaho	Aineistot
Palokka / seniorit	7	Muistelu- ja keskustelutyöpaja, haastattelunauha	Palokka-Seura ry	Yksi nauha, litteraatio ja nauhapöytäkirja, valokuvat, havainnointipöytäkirja
Palokka / koululaiset	93	Piirustustyöpaja ja piirustusten esittely, opettajien haastattelu	Keski-Palokan koulun 5.luokat	Valokuvat piirustuksista ja suosikkipaikoista, opettajien haastattelu
Palokka / vauvaperheet	0	Keskustelutyöpaja, Srk:n työntekijän haastattelu	Seurakunta	Srk:n työntekijän haastattelu ja litteraatio, kenttäpäiväkirja
Sumiainen / seniorit	4	Videohaastattelut ja puhelinhaastattelu	Sumiaisten kirkonkylän ja Saarikkaan kyläseurat	useita videoita, valokuvat, haastattelu ja litteraatio
Sumiainen / lapsiperheet	15	Keskustelu- ja ideointityöpaja	Seurakunta	Ideat paperilla, kenttäpäiväkirja
Sumiainen / työttömät	0	Valokuvakeruu, Havainnointi ja dia-konin haastattelu	Seurakunta	Haastattelu ja havainnointi

Lisäksi yhdessä opiskelijoiden kanssa toteutettiin joulukuussa 2020 työpajojen antia esittelevän avoin webinaari, jonne kutsuttiin erityisesti työpajoihin osallistuneita sekä Palokan ja Sumiaisten yhteistyökumppanit. Webinaariin osallistui yhteensä 40 henkilöä.

⁷ Pandemiarajoituksista johtuen emme voineet vieraila hoitokodeissa, joten molemmilla paikkakunnilla haastateltavat seniorit eivät edustaneet sellaisia vanhuksia, jotka eivät käytä verkkoyhteyksiä, vaan olivat aktiivisia ja hyväkuntoisia, itsenäisesti liikkuvia kansalaisia.

4. Kehittämistilaisuudet

Palokassa järjestettiin kaksi Kylä-OSKU-hankkeen alustavia tuloksia esittelevää kehittämistilaisuutta. Ensimmäinen tilaisuus pidettiin Palokka-Seuran vuosikokouksen yhteydessä kesäkuussa 2021. Toinen kehittämistilaisuus järjestettiin Palokan alueen yhdistysten järjestämien Palokan kulttuuripäivien yhteydessä marraskuussa 2021. Samalle viikolle ajoittui myös Jyväskylän kaupungin osallisuuspalveluiden järjestämä Palokan asuinalueilta, jota Palokka-Seura kutsuttiin mukaan suunnittelemaan. Seuran toivomus oli, että Kylä-OSKU-hanke voisi olla myös mukana tilaisuudessa, mikä toteutui lyhyen alustuksen muodossa. Palokka-Seura kuitenkin päätyi toteuttamaan hankkeen kanssa erillisen kehittämistilaisuuden, sillä osallisuuspalveluilla oli valmiit kysymykset, joita he halusivat käsitellä asuinalueilla. Kehittämistilaisuus järjestettiin kaksi päivää ennen asuinalueiltaa, jonne Kylä-OSKU-hankkeen tutkijat valmistivat lyhyen yhteenvedon kehittämistilaisuuden keskusteluista. Vaikka Palokka-seura alun perin toivoi, että yhdessä tutkimushankkeen kanssa järjestettyyn kehittämistilaisuuteen osallistuisi paikallisten asukkaiden lisäksi kaupungin viranhaltijoita ja kuntapäättäjiä, näin ei kuitenkaan lopulta käynyt, vaan he olivat läsnä toisessa, kaupungin kulttuuri- ja osallisuuspalveluiden järjestämässä tilaisuudessa, minkä yhteydessä esitettiin lyhyt yhteenvedo kyselyn tuloksista. Sekä päättäjät, virkamiehet että tilaisuuteen osallistuneet asukkaat saivat lisäksi mahdollisuuden tutustua itsenäisesti Kylä-OSKU-hankkeen kyselyn yhteenvedoon ja sen pohjalta tehtyyn visuaaliseen Thinglink-karttaesitykseen, jotka jaettiin avoimesti asuinalueilla muistion liitteinä Jyväskylän kaupungin osallisuuspalveluiden verkkosivuilla.

Sumiaisissa järjestettiin yksi kehittämistilaisuus marraskuussa 2021 Saarikkaan kylätalolla. Tilaisuutta mainostettiin kyläseurojen toimesta, ja Kylä-OSKU-hanke kutsui tilaisuuteen myös Äänekosken kaupungin viranhaltijoita. Paikalle tuli kaksi maankäyttöyksikön viranhaltijaa, jotka lupasivat välittää tietoa hankkeen tuloksista ja tilaisuudessa käydystä keskustelusta muihinkin yksiköihin. Tässä tilaisuudessa esitettiin hankkeen tuloksia ja jaettiin tuloksiin pohjaava visuaalinen Thinglink-karttaesitys. Aineistot jaettiin myös kyläseuroille, jotka linkittivät ne verkkosivuilleen ja lähettivät ne Äänekosken kaupungin maankäyttöyksikön viranhaltijoille.

TAULUKKO 1 Toimenpiteet, tapaamiset ja osallistujat

Toimenpiteet	Palokka	Sumiainen
Alkukeskustelut yhteisötoimijoiden ja sitouttaminen yhteistyöhön?	alkutapaaminen ja 2 suunniteltutapaamista Palokka-seuran aktiivien kanssa, suunnitelmien kommentointi sähköpostitse, 3 puhelinkeskustelua yhteyshenkilön kanssa	1 alkutapaaminen kahden kyläseuran puheenjohtajien kanssa, suunnitelmien kommentointia sähköpostitse, 2 puhelinkeskustelua yhteyshenkilöiden kanssa
Karttapohjainen verkkokysely	vastaajia 116	vastaajia 63
Opiskelijoiden työpajat ja niihin liittyvät haastattelut	osallistujia 87, haastatteluja 4 valokuvia 123	osallistujia 18, haastatteluja 5 videohaastatteluja 2 videoaineistoa
Kehittämistilaisuudet	1 väliraportointiesitys, kaksi kehittämistilaisuutta, joista ensimmäisessä osallistujia 26 ja toisessa 80	1 kehittämistilaisuus, osallistujia 14, lisäksi virkamiehiä 2

ANALYYSI: Osallistuminen, vuorovaikutus ja yhteiskehittämisen prosessi

Osallistuminen: ketkä osallistuivat ja kenen näkökulmat tulivat esille?

Kun yhdyskuntasuunnittelun prosesseihin osallistuu eri yhteisöjä ja asukkaita, haasteena on erilaisten näkökulmien yhteen tuominen ja näkökulmasidonnaisuus (Häkli, 2017, s. 121). Aktiiviset kansalaiset ovat Suomessa viranomaisten rinnalla olleet keskeisesti kehittämässä uusia osallistumisen käytäntöjä, joten esimerkiksi asukas- ja kyläyhdistystoiminta on jo vakiintunut kiinteäksi osaksi vuorovaikutteista suunnittelua (ks. Kahila-Tani ja Kyttä, 2017; Rättilä & Rinne, 2017). Asukasyhdistysten roolia kaavoituksessa tarkastelleet tutkijat ovatkin todenneet, että paikoin asukastoiminta on saanut asiantuntijatoimijuuden piirteitä. Usein asukasyhdistysten toiminta on hyvin organisoitua. Toiminnasta vastaavat julkishallintoa hyvin tuntevat henkilöt, niin sanotut ”voimatoimijat” tai ”supertyypit”, joilla on runsaasti paikallistuntemusta ja kykyä osallistua asiantuntevasti kaupunkisuunnittelukeskusteluun (Staffans, 2004, s. 249; Kahila-Tani & Kyttä, 2017, s. 137). Kylä-OSKU-hankkeen alkukeskustelut ja muut hankkeen toimenpiteet suunniteltiin yhdessä nimenomaan tällaisten asukas- ja kyläyhdistysten aktiivisten jäsenten kanssa. Useimmat heistä toimivat luottamustoimissa useissa alueen yhdistyksissä, ja osalla heistä on

myös kokemusta paikallishallinnon luottamustoimista ja poliittisesta toiminnasta. Osa oli hiljattain eläköityneitä, mutta mukana oli myös lähinnä keski-ikäisiä työssäkävijöitä.

Alkukeskustelujen jälkeen yhteistyötä jatkettiin verkkokyselyn suunnittelun parissa. Kylä- ja asukasyhdistysten aktiivijäsenet kommentoivat kysymyksiä ja testasivat kyselyä verkkosovelluksen kautta eri laitteilla ennen sen julkaisua. Verkkokyselyä mainostettiin asukas- ja kyläseurojen viestintäkanavissa ja paikallislehdissä. Se toteutettiin lokakuun 2020 ja helmikuun 2021 välisenä aikana, ja siihen vastasi yhteensä 116 asukasta Palokasta ja 63 asukasta Sumiaisista.⁸ Vastaajista n. 70 % oli naisia ja n. 30 % miehiä. Vastaajat olivat paikkakunnalla vakituisesti asuvia työikäisiä ja työssä olevia sekä hiljattain eläköityneitä asukkaita, Sumiaisissa myös kesäasukkaita (22 % vastaajista). Vastaajien ikäjakauma Palokassa oli seuraava: 15–34-vuotiaat 20 %, 35–54-vuotiaat 50 %, 55–74-vuotiaat 30 %. Sumiaisissa erityisesti ikäryhmän 55–74 osuus oli korkeampi (42 %), keski-ikäisten hieman matalampi (44%) ja nuoremman ikäryhmän osuus matalampi (14 %). Tätä iäkkäämpiä vastaajia oli molemmilla paikkakunnilla vain muutamia. Avustettu vastaaminen ei ollut suunnitelmista huolimatta mahdollista järjestää, sillä pandemiatilanteessa palvelukodit, päiväkeskukset ja julkiset paikat kuten kirjastot olivat suljettuina, eikä vierailu niissä olisi ollut mahdollista kyselyn toteuttamisen aikana. Kyselyyn vastasivat siis asukkaat, joilla oli riittävät tekniset valmiudet ja digitaaliset taidot ja jotka olivat jo ennestään aktiivisia ja kiinnostuneita paikkakunnan kehittämistä ja yhteisöllisestä toiminnasta.

Molemmilla paikkakunnilla vastaajissa oli melko tasaisesti sekä alueella pitkään asuneita, että hiljattain muuttaneita. Kyselyssä ei erikseen tiedusteltu vastaajan perhemuotoa, mutta vastauksissa näkyi, että vastaajat kommentoivat lapsiperheiden palveluita sekä lasten ja nuorten harrastusmahdollisuuksia. Vaikka kyselyssä ei tiedusteltu vastaajien tarkkaa asuinpaikkaa tai -aluetta, karttapohjaisten vastausten perusteella voidaan osoittaa, että Palokassa vastauksia tuli tasaisesti Palokan eri kaupunginosista ja kylistä, ja asukkaiden päivittäiset aktiviteetit sijoittuivat sekä itäiselle että läntiselle puolelle Palokkaa. Sumiaisissa vastauksia tuli erityisesti niistä kylistä, joiden kyläseurat levittivät kyselyä eli Sumiaisten Kirkonkylästä ja Saarikkaalta. Molempien paikkakuntien vastaajista n. 25–30 % toimi aktiivisesti paikallisissa yhdistyksissä.

Asukas- ja kyläyhdistysten aktiivisuus oli tärkeää myös opiskelijoiden suunnittelemien työpajojen toteutumisessa ja onnistumisessa. Työpajojen

⁸ Verkkokyselyyn saatiin vastauksia yhteensä 235 ja vastaajista 187 henkilöä täytti kyselyn loppuun asti. Tämän artikkelin luvuissa tarkastellaan vain loppuun vietyjä vastauksia. Vastaajamäärä on melko suppea, mutta samansuuntainen verrattuna esimerkiksi Jyväskylän kaupungin verkkokyselyyn Palokan keskustan kehittämistä (2019, 93 vastaajaa).

oli tarkoitus aktivoida paikan päällä sellaisia väestöryhmiä, jotka eivät voisi osallistua esimerkiksi verkkopohjaiseen kyselyyn kuten lapset ja nuoret tai vanhukset, jotka eivät käytä digitaalisia välineitä. Ikääntyneiden tavoittaminen ei kuitenkaan onnistunut pandemia-aikana, sillä työpajoihin ei voinut kutsua riskiryhmäläisiä, eivätkä vierailut palvelukodeissa tulleet kyseeseen. Myös muiden ryhmien tavoittaminen osoittautui vaikeaksi, sillä monet julkiset tilat kuten kerhotilat ja nuorisotilat oli suljettu. Lopulta opiskelijat päätyivät toteuttamaan osan työpajoista etäkontaktein tai ulkotiloissa, ja vain kolme työpajaa järjestettiin lähitapaamisena sisätiloissa. Yksi Palokassa toteutetuista työpajoista suunnattiin koululaisille ilman lähikontaktia. Opettajat toimivat yhteyshenkilöinä ja järjestivät oppilaille piirustustehtävän lähettämällä kuvat piirustuksista työpajan suunnitelleille opiskelijoille, jotka toteuttivat niiden pohjalta piirustuksia esittelevän polun koulun pihalle. Piirustuspolulla pääsivät vierailemaan myös muut koululuokat. Etätoteutus onnistui opettajien aktiivisuuden ja järjestelyvastuussa olevien opiskelijoiden kekseliäisyyden myötä. Palaverit käytiin etäyhteyksien avulla.

Koulun kanssa yhteistyössä järjestetty työpaja saavutti eniten osallistujia. Sellaisten ryhmien, joiden kokoontuminen ei ole säännöllistä eikä johdettua, tavoittaminen onkin selvästi asukasosallisuuden tähtäävien työpajojen onnistumisen haaste. Sumiaisten kohdalla kaksi työpajoista tapahtui paikan päällä, ja niihin saatiin osallistujia yhteistyökumppanien eli seurakunnan ja kyläyhdistyksen avulla. Etänä järjestetty aktiviteetti ei tavoittanut osallistujia, eikä siihen sitouduttu, mikä saattoi johtua juuri konkreettisen yhteistyötahon ja siten selkeän tiedotuskanavan puutteesta. Osallistuminen jäi siis pelkän oman motivaation varaan. Vaikeaa on tavoittaa ja motivoida asukasosallisuuden esimerkiksi työelämän ulkopuolella olevia tai sellaisia maahanmuuttajia, jotka eivät jo valmiiksi osallistu yhdistystoimintaan.

Lisäksi osallistujien motivaatio vaikuttaa on tärkeää huomioida. Työpaja-aktiviteettien osallistujille pitää paitsi viestiä, millaisesta toiminnasta on kyse, myös kertoa, mihin sillä pyritään vaikuttamaan. Sumiaisten lapsiperheille järjestettiin seurakunnan perhekerhon yhteydessä keskustelu, jossa he saivat tuoda esille toiveitaan lapsiperheille suunnattujen tilojen ja leikkipaikkojen parantamiseksi. Perhekerhon osallistajat pitivät tärkeänä erityisesti sitä, että toiveet välitettäisiin eteenpäin Äänekosken kaupungin viranhaltijoille ja ne vaikuttaisivat ulkoleikkitulojen suunnitteluun sekä ylläpitoon.

Työpajoissa tuotettu aineisto ja niiden kautta saatu tieto oli kokemustietoa asukkaiden arjesta ja toiveista. Haastattelu- ja keskusteluperustaiset työpajat (työpaja Palokan senioreille sekä aktiviteetit Sumiaisten senioreille ja lapsiperheille) tuottivat tietoa paikkakuntien historiasta ja omaleimaisuudesta,

niissä toimivista yhteisöistä sekä asukkaiden ajatuksista siitä, millaisia kohteita olisi tarpeen säästää ja kehittää. Koululaisille suunnattu työpaja, jossa lapset saivat piirtää omia suosikkipaikkojaan ja tutustua valokuviiin Palokan alueesta, puolestaan valotti lasten paikkakokemuksia ja paikkaan kiinnittymistä ja toi esille Palokan lähiympäristön erityisyyttä luonnonläheisenä paikkana, jonka ympäristössä on runsaasti lapsille soveltuvia paikkoja ja aktiiviteetteja. Palokassa oli tarkoitus järjestää työpaja maahanmuuttajille, mutta opiskelijoiden sitkeistä yrityksistä huolimatta heitä ei tavoitettu. Samalla kävi ilmi, ettei Palokassa ole tahoja, joka järjestäisi maahanmuuttajille suunnattua toimintaa, vaan sellaiseen hakeudutaan joko muualla tai sille ei ole tarvetta.

Kallion ja Häklin (2017) mukaan rakentavan kommunikatiivisen dialogin luominen voi olla vaikeaa tai mahdotonta, kun jotkut osapuolet ovat heikosti järjestäytyneitä. Kylä-OSKU-hankkeen aineiston tuottaminen vahvistaa tätä näkemystä: tarkemmin rajatuille kohderyhmille suunnatut toimenpiteet eli työpajat tavoittivat parhaiten sellaisia ryhmiä, jotka kokoontuivat säännöllisesti tarkasti ohjatuissa puitteissa (koululaiset) ja joiden osallistumisesta motiivoinen halu vaikuttaa tiettyjen kohteiden ja palveluiden kehittämiseen (esim. Sumiaisten perhekerhon lapsiperheet). Pandemiaan liittyvät rajoitukset estivät joidenkin kohderyhmien tavoittamisen kokonaan (vanhukset, nuoret), eikä työelämän ulkopuolella olevia tai maahanmuuttajia tavoitettu lainkaan.

Vuorovaikutus: asukkaiden ajatuksia yhdyskuntasuunnittelusta ja kohtaamiset viranomaistoimijoiden kanssa

Yhdyskuntasuunnittelua ja osallistumisen käytäntöjä tutkineet Vesa Kanninen ja Pia Bäcklund (2017) ovat korostaneet, että näkökulmien moninaisuus on perustavanlaatuisen osa kaupunkien ja kaupunkiseutujen suunnittelua ja kehittämistä. Siksi on väistämätöntä, että erilaiset tulkinnat suunnittelun tavoitteista ja keinoista aiheuttavat jännitteitä suunnittelussa mukana olevien toimijoiden välille. Kylä-OSKU-hankkeen toimenpiteet toivat jonkin verran tietoa paikallisten toimijoiden eriävistä näkemyksistä. Alkukeskustelujen tarkoituksena oli kartoittaa asukkaiden ja yhteisöjen omia tarpeita ja saada ne mukaan hankkeen toimintaan, erityisesti hankkeen alkupuolella toteutettavaan verkkokyselyyn ja työpajojen ideointiin. Palokassa alkukeskustelut käytiin Palokka-Seuran hallituksen kanssa, ja Sumiaisissa niihin osallistui kahden kyläseuran hallitusten jäseniä. Alkukeskustelut olivat olennaisia kaikkien hankkeen muiden toimenpiteiden toteutumisen kannalta, ja niissä tuli nopeasti esiin molempien paikkakuntien historian vaikutus aluekehitykseen sekä nykyiseen toimintaympäristöön liittyvät vahvuudet ja haasteet, kuten yhteistyön rakentaminen kaupungin toimielimien, hallintohenkilöiden ja

virkamiesten kanssa. Lisäksi ne valottivat kunkin alueen paikallispoliittista ulottuvuutta ja lähiympäristön kehittämiseen liittyvien sekä toisistaan eroavien tahojen intressejä. Molemmilla paikkakunnilla tapahtuneet kuntaliitokset ja niiden jälkitila vaikuttavat edelleen olennaisesti asukkaiden kokemuksiin osallisuudesta sekä paikallisuudesta. Asukas- ja kyläyhdistysten rooli alueen yhteisötoimijoina oli entisestään korostunut hallinnon siirryttyä kauemmas. Alkukeskusteluissa asukas- ja kyläyhdistysten kanssa nousi esiin, että sekä Palokassa että Sumiaisissa on kuntaliitosten jälkeen koettu, ettei vuoropuhelu kaupunkien ja viranhaltijoiden kanssa ole aina toiminut. Molempien paikkakuntien aktiiviset toimijat kokivat siis tarvetta sekä edistää että tiivistää vuoropuhelua hallinnon kanssa, ja he näkivät yhteistyön Kylä-OSKU-hankkeen kanssa mahdollisuutena tähän.

Myös kysely nähtiin selkeästi väylänä antaa palautetta kaupungin toiminnasta ja tuoda esiin erityisesti kunnan viranomaisten sekä asukkaiden välistä suhdetta. Vaikka hankkeen järjestämässä karttapohjaisessa verkko-kyselyssä ei erikseen tiedusteltu yhteistyöstä kaupunki- ja aluesuunnitteluviranomaisten kanssa, yhteistyötä tai oikeammin puutteita siinä kommentoitiin useassa kohdassa: epämiellyttävien ja kehittämistä kaipaavien kohteiden perusteluissa, toivottujen palveluiden kohdalla ja erityisesti kyselyn lopussa pyydetyn vapaan palautteen osiossa. Sumiaisissa osoitettiin useita kohteita, jotka ovat jääneet tyystin ilman huoltoa ja kunnostusta. Sumiaisten vastaajat olivat pettyneitä Äänekosken kaupungin vähäiseen panokseen ja olemattomiin kehittämistoimiin:

*"Jää helposti isompien varjoon ja unohdetaan kun kehitetään ja rahaa jae-
taan. Pitäisi panostaa, jotta ei tyhjene kylä."*

*"Äänekosken kaupunki heikentää omilla teoillaan Sumiaisten elinvoimaa.
Myös muut keskittämistoimet ovat haitallisia."*

Kyselyssä nousi esiin myös Palokan asukkaiden tyytymättömyys viimeaikaisiin kaavoitus- ja rakennushankkeisiin. Asukkaat kritisoivat liian tiivistä kaavoitusta ja liiallista kaupungistumista. Erityisen paljon mainintoja saivat uudet korkeiden kerrostalojen alueet sekä isojen ja korkeiden rakennuskompleksien sijoittaminen keskelle aiempaa asutusta:

"Toivoisiin, että luonto näkyy ikkunoista, ei naapurin seinä". "

*Keskusta on hajanainen, urbaanistetaan ylisuurilla rakennuksilla. Ainoa
kaunis rakennus on kirjasto, joka peittyy kolossaaliseen seniorikompleksiin."*

Tyytymättömyyden keskustan suuriin rakennuksiin voi tulkita nimenomaan vuorovaikutuksen ongelmana: kyselyn vastaajien mielestä kaupungin kaavoittajat eivät ole kuulleet riittävästi asukkaiden toiveita alueen kehittämisestä.

Vuorovaikutuksen syntyminen eri osapuolten välille toteutui Kylä-OSKU-hankkeen neljännessä toimenpiteessä eli kehittämistilaisuuksissa hankkeen lopussa. Palokassa järjestettiin kaksi eri tilaisuutta, joista toinen hankkeen sekä asukasyhdistyksen toimesta ja toinen Jyväskylän kaupungin toimesta. Sumiaisissa järjestettiin yksi kehittämistilaisuus.

Kehittämistilaisuuksissa nousi esiin asukkaiden toive kehittää Palokan aluetta kokonaisuutena ja halu vaikuttaa kaupunkisuunnitteluun alueella. Tarve kokonaiskuvasta keskustelulle on ilmeinen: Palokassa on meneillään useita isoja kaavoitus- ja rakennusprosesseja. Kehittämistilaisuuksiin osallistuneet palokkalaiset kokevat, ettei kaupungin kyselyihin vastaaminen tai yhteydenotto virkamiehiin vaikuta mihinkään. Palokan asukkaat myös kokevat, että aluetta kehitetään pirstaleisesti, eikä kaupunki ota vastuuta laajemmasta aluekehittämisestä.

Palokan ensimmäiseen yleisötilaisuuteen osallistui yksi Jyväskylän kaupungin kulttuuri- ja osallisuuspalveluiden osallisuuskoordinaattoreista, joka oli myös alueen asukas. Hän osallistui keskusteluihin ja lupasi viedä eteenpäin keskusteluissa esiin tulleita asioita. Keskustelusta tehtiin yhteenvedo, joka esitettiin samalla viikolla järjestetyssä kaupungin kulttuuri- ja osallisuuspalveluiden asuinalueilla, joka järjestettiin pääosin verkkovälitteisesti. Siellä alustuksen piti ja keskusteluihin osallistui myös kaupunkisuunnitteluyksikön arkkitehti, joka vastaa Palokan keskustan kehittämisestä ja Palokan alueen meneillään olevista kaavahankkeista. Tilaisuuteen osallistui myös kuntapäätäjää, jotka olivat kiinnostuneet kuulemaan asukkaiden arjesta asuinalueelle ja heidän kokemuksistaan asuinalueen turvallisuudesta.

Sumiaisten kehittämistilaisuudessa korostui laaja-alainen pettymys kaupungin toimintaan alueiden kehittämisessä. Tilaisuudessa vallitsi kuitenkin hyvä henki, ja siellä tiedusteltiin sekä keskusteltiin meneillään olevista hankkeista ja konkreettisista toimenpiteistä. Tilaisuuteen osallistuneet kokevat, ettei taajamaa kehitetä samoin kuin muita kaupungin alueita. Osallistujien mielestä yksittäisetkin kehittämistoimenpiteet ovat kilpistyneet tai jääneet toteutumatta siitä huolimatta, että ne näkyisivät kaupungin toiminta- ja taloussuunnitelmissa. Paikalla olleet aktiiviset asukkaat, joista suurin osa toimi paikallisissa yhdistyksissä, selvästi arvostivat kaupungin edustajien saapumista paikan päälle ja heidän kuuntelemistaan. He ilmaisivat avoimesti turhautumisensa siihen, ettei heidän oma aktiivisuutensa ja aloitteellisuutensa ole useinkaan johtanut pitkäjänteisiin tuloksiin. He toivoivat, että Äänekosken

kaupunki sitoutuisi aiempaa tiiviimmin aktiivisten kuntalaisten aloitteesta alkaneisiin hankkeisiin ja jakaisi näin vastuuta alueen toimijoiden kanssa.

Vuorovaikutusta asukkaiden ja hallinnon välillä kuitenkin selvästi edistää kasvokkaisen kohtaamisen ja keskustelun mahdollistaminen. Sumiaisten kehittämistilaisuuden myötä paikan päällä toteutunut kasvokkainen vuorovaikutus tuntui hälventävän vastakkainasettelua ja edistävän yhteyden syntymistä kunnan työntekijöiden sekä asukkaiden välille. Tilaisuudessa tuotiin esille, että kaupungin viranhaltijoiden vierailua Sumiaisten asukkaiden omassa tilassa eli kylätalossa pidettiin tärkeänä. Fyysinen läsnäolo ja kasvokkainen keskustelu, joka mahdollistaa non-verbaalisen viestinnän ja empatian osoittamisen, tukivat luottamuksen syntymistä. Myös Palokan ensimmäinen kehittämistilaisuus järjestettiin paikan päällä, mikä edisti asukkaiden keskinäistä vuorovaikutusta ja yhteisen näkemyksen löytymistä, vaikka paikalla ei ollut kuin yksi viranhaltija osallisuus- ja kulttuuripalveluista.

Palokan ja Sumiaisten asukkaiden kokemuksissa heijastuu kansalaisvaikuttamisen paradoksi: yhteisöjä aktivoiva voima on usein yhteinen vihollinen eli aktiivisuus oman asuinalueen kehittämiseen kumpuaa paikallishallintoa ja viranomaisia vastaan käydystä kamppailusta. Konfliktit ja kamppailu hallintoa vastaan onkin tunnistettu keskeiseksi paikallisyhteisöjen poliittisen osallistumisen muodoksi (Kumpulainen, Husu & Nousiainen, 2022). Vastakkainasettelusta hallinnon ja kansalaistoiminnan välillä voikin olla vaikeaa päästä eroon kaupunki- ja aluesuunnittelussa, joka on kunta- ja kaupunkivetoista viranomaistoimintaa.

Vaikuttavuus ja sitoutuminen yhteiskehittämisen prosessissa

Alue- ja kaupunkisuunnittelun prosesseihin sisältyvän vuorovaikutuksen onnistumisen sekä vaikuttavuuden arviointi ja asukasosallistumisen vaikuttavuuden arviointi on haastavaa muun muassa prosessien pituuden ja monivaiheisuuden vuoksi (Kahila-Tani & Kyttä, 2017). Lisäksi asukkaiden kokemuksellinen ja paikallinen tieto ei useinkaan kohtaa suunnittelun asiantuntijoiden näkökulmien kanssa, jolloin osallistumisen vaikuttavuus suunnitteluun jää helposti kyseenalaiseksi (ks. esim. Staffans, 2004). Kun vaikuttavuutta arvioidaan vuorovaikutuksen tasolla, keskeistä on tarkastella, miten yhteiset kohtaukset toteutetaan, ketkä niihin osallistuvat ja miten eri osapuolet sitoutuvat kehittämiseen. Kylä-OSKU-hankkeen toimenpiteissä yhteiskehittäminen tapahtui ennen kaikkea hankkeen tutkijoiden ja asukas- ja kyläyhdistysten välillä. Tärkeimmät kohtaukset liittyivät yhteiseen suunnitteluun, kuten verkkokyselyn testaamisen ja avointen kehittämistilaisuuksien järjestämiseen.

Kehittämistilaisuuksia varten visualisoimme hankkeen tulokset sellaisessa muodossa, että ne oli mahdollista jakaa avoimesti verkossa.

Hankkeen yhtenä tavoitteena oli vahvistaa ja tukea toimijoiden keskinäistä verkottumista eli paikallisia yhteistyöverkostoja, mikä lopulta toteutui molempien paikkakunnan toimijoiden kanssa. Syvempää yhteistyötä ja jatkotoimenpiteitä syntyi erityisesti Palokassa. Palokan asukasyhdistys Palokka-Seura ry ryhtyi tekemään jo hankkeen aikana yhteistyötä Jyväskylän Ammattikorkeakoulun (JAMK) kanssa. Tämä yhteistyö tiivistyi keväällä 2022 Palokan asukaslähtöinen kehittäminen -hankkeeksi, joka toteutti yhdessä JAMK:n liiketalouden yksikön kanssa *Responsible Business Concepts* -kurssin. Sen aikana Palokan alueelle luotiin uusia yhteisöllisyyttä edistäviä bisnesideoita, joita varten opiskelijat haastattelivat paikallisia asukkaita ja esittelivät alustavia ideoitaan hankkeen ohjausryhmälle, Palokka-Seuran toimijoille ja Jyväskylän kaupunkisuunnittelun viranhaltijoille. Kurssin loppuseminaari järjestettiin avoimena yleisötilaisuutena Palokan kirjastossa. Tämän hankkeen lisäksi Palokka-seura on aktiivisesti mukana kehittämässä osallistavaa kaupunkisuunnittelua ja kaavoitusta yhdessä Jyväskylän kaupungin kaupunkisuunnitteluyksikön sekä kulttuuri- ja osallisuuspalvelujen kanssa. Näin voidaankin arvioida, että Kylä-OSKU-hankkeen yksi keskeinen tulos oli Palokan asukas-yhdistyksen tukeminen yhteistyön kehittämisessä eri toimijoiden kanssa.

Johtopäätökset: osallistava kulttuurisuunnittelu asukasosallisuuden edistämässä

Tarkastelimme tässä artikkelissa, asukasosallisuuden edistämistä Kylä-OSKU-tutkimus- ja kehityshankkeen osallistavassa kulttuurisuunnitteluprosessissa. Analysoimme, miten erilaiset osallistavan kulttuurikartoituksen menetelmät, kuten rajatulle kohdeyleisölle suunnatut työpajat ja laajemmat verkkokyselyt, toimivat ja mahdollistivat asukkaiden näkökulman esiin saamisen. Arvioimme käyttämiämme menetelmiä erityisesti osallistumisen ja siihen sisältyvän vuorovaikutuksen sekä yhteiskehittämisen prosessiin sitoutumisen ja vaikuttavuuden näkökulmista. Pohdimme myös laajemmin, miten osallistava kulttuurisuunnittelu voi edistää asukasosallisuuden vahvistamista. Hankkeessa toteutetut asukasosallistumisen muodot vaihtelivat etäosallistumisesta, kuten verkkokyselyistä, erilaisiin kohtaamisiin, keskusteluihin ja kehittämistilaisuuksien suunnitteluun. Kutsuimme asukas- ja kyläseurojen aktiivisia jäseniä hankkeen toimenpiteiden eli verkkokyselyyn, työpajojen ja kehittämistilaisuuksien suunnitteluun.

Tutkimuksemme tulosten mukaan asukasosallisuus toteutuu tehokkaimmin aktiivisten yhteisöjen kautta. Yhteiskehittäminen vaatii vuorovaikutusta nimenomaan sellaisten asukas- tai kyläyhdistyksen aktiivijäsenten kanssa, joilla on motivaatiota ja aikaa yhteiseen suunnitteluun ja jatkuvaan vuorovaikutukseen. Tämä on tietynlainen paradoksi, koska tällöin osallistumisessa painottuvat juuri ne aktiiviset yksilöt, joilla on jo todennäköisesti ennestään enemmän vaikutusmahdollisuuksia elämässään. Tämän takia yritimme tavoittaa myös niitä väestöryhmiä, jotka eivät ole niin äänekkäitä ja joiden näkökulmat jäävät helposti suunnitelmien ulkopuolelle. Erilaisten väestöryhmien saavuttamisen onnistuminen vaihteli, ja keskeistä onnistumisen kannalta oli löytää toimijatahoja tai yhteisöjä, joiden kautta lähestyä väestöryhmiä. Tässäkin korostui siis yhteisöjen merkitys osallistamisessa ja osallistumisessa. Esimerkiksi maahanmuuttajien saavuttaminen on haastavaa, jos heillä ei ole yhteisöllistä toimintaa alueella. Asukasosallisuuden vahvistamisen kannalta onkin tärkeää ymmärtää yhteisötoimijoiden ja kolmannen sektorin merkittävä rooli, oli sitten kyseessä asukas- ja kyläyhdistykset tai muut toiminnalliset ryhmät.

Osallisuuden ja osallistumisen edistäminen edellyttää moninaisten menetelmien käyttöä, erilaisten toimintamuotojen kokeilua sekä useiden kanavien kautta tapahtuvaa viestintää. Kehittäjillä tulee olla herkkyyttä moninaisille mielipiteiden ja kokemusten ilmaisemisen muodoille. Myös järjestelmien ulkopuolella tapahtuvaa kantaaottavaa toimintaa tulisi huomioida nykyistä laajemmin, koska osallistumisjärjestelmät eivät käytännössä voi tarjota kaikille ihmisille yhdenvertaisia mahdollisuuksia vaikuttaa julkisen päätöksenteon piirissä oleviin asioihin.

Pandemiatilanteen vuoksi Kylä-OSKU-hankkeessa ei voitu toteuttaa toistuvia avoimia yleisötilaisuuksia, vaan sellaiset järjestettiin vain hankkeen lopussa. Kehittämistilaisuuksissa molemmilla tutkittavilla paikkakunnilla esitettiin toive vuorovaikutuksen tiivistämisestä asukkaiden ja kaupungin viranhaltijoiden välillä. Osin etäyhteyksin ja paikan päällä järjestetyt tilaisuudet osoittivat, että viranhaltijoiden ja asukkaiden välisen kohtaamisen dynamiikan kannalta paikan päällä tapaamisella ja suoralla kasvokkaisella kohtaamisella on vastakkainasettelua lieventävä vaikutus. Olisikin kiinnostavaa tutkia tarkemmin näissä kohtaamisissa tapahtuvaa viestintää ja erityisesti siihen sisältyvää ei-kielellistä, ruumiillista ulottuvuutta ja vuorovaikutusta.

Kylä-OSKU-hankkeen roolina oli molemmilla paikkakunnalla toimia keskustelun innoittajana sekä fasilitaattorina ja mahdollistaa hallinnon edustajien sekä asukkaiden kohtaaminen. Näkemyksemme mukaan kulttuurisuunnittelua tekevien tutkijoiden ja kehittäjien rooli onkin toimia sanansaattajana ja välittäjänä asukkaiden sekä hallinnon välillä. Se ei ole suinkaan yksinkertainen

tehtävä, sillä kulttuurikartoituksen tuottama tieto asemoi myös heidät yleensä asukkaiden puolelle, ja heidän kokemustensa ja näkökulmansa välittäjäksi. Osallisuuden muotoja ja menetelmiä sekä eri osapuolten voimasuhteita ja intressejä kohtaan on syytä olla aina kriittinen, sillä osallisuuteen liittyvät rakenteet ovat yleensä virkamiesten tai kuten meidän tapauksessamme tutkijoiden kehittämisiä ja suunniteltavia. Vaikka kulttuurisuunnittelun ja siihen liittyvän yhteiskehittämisen on tarkoitus haastaa viranomaisjohtoinen ja yhteisöjen ulkopuolelta tuleva suunnittelu, toistaiseksi yhteiskehittäminen on tapahtunut ennen kaikkea kaupunkisuunnittelijoiden ja tutkijoiden vetämänä. Onkin kiinnostavaa nähdä, millaisia tuloksia ja ideoita esimerkiksi Palokassa Kylä-OSKU-hankkeen jälkeen syntynyt asukasyhdistysvetoinen kehittämishanke tuottaa ja millaista vuoropuhelua ja yhteistyötä jatkossa käydään aluesuunnittelusta vastaavien tahojen ja asukkaiden välillä.

Kiitokset

Jyväskylän yliopiston Yhteiskuntatieteen ja filosofian laitoksella toteutettua Kylä-OSKU-hanketta rahoittivat Keski-Suomen Liitto ja Keskitien säätiö. Kiitämme Palokka-Seura ry:n ja Sumiaisten Kirkonkylän sekä Saarikkaan kyläyhdistysten aktiiveja sekä Jyväskylän kaupungin kulttuuri- ja osallisuuspalveluja ja Äänekosken kaupungin maankäyttöyksikköä yhteistyöstä. Kiitokset myös tutkimusavustajallemme FM Sauli Okkerille avusta tutkimusaineistojen analyysissä ja Sumiaisten Thinglink-kartan koostamisessa.

Lähteet

Painamattomat lähteet

E-harava kyselyaineisto. Yhteenvedot kyselyaineistosta Thinglink-sovelluksessa:
<https://www.thinglink.com/scene/1455800051249971201>
<https://www.thinglink.com/scene/1462396850597265409>

Kirjallisuus

Bäcklund, P. & Häkli, J. & Schulman, H. (toim.) (2002). *Osalliset ja osaajat. Kansalaiset kaupungin suunnittelussa*. Helsinki: Gaudeamus.

Bäcklund, P., & Kanninen, V. (2015). Valtaistetut asukkaat: Englannin naapurustosuunnittelu ja asuinalueperustaisten osallistumiskäytäntöjen haasteet. *Alue ja ympäristö*, 44(1), 4–16.
<https://aluejaysymparisto.journal.fi/article/view/64830>

Bäcklund, P., Häkli, J. & Schulman, H. (2017). Lukijalle: kansalaisosallistumisen muuttuva kenttä. Teoksessa P. Bäcklund, J. Häkli & H. Schulman (toim.) *Kansalaiset kaupunkia kehittämässä*, 5–14. Tampere: Tampere University Press.

Cooke, B & Kothari, U. (2001). *Participation: The New Tyranny?* London & New York: Zed Books.

Duxbury, N., Garrett-Petts, W.-F. & MacLennan, D. (2015). *Cultural Mapping as Cultural Inquiry: Introduction to an Emerging Field of Practice*. Teoksessa N. Duxbury & W.F. Garrett-Petts & D. MacLennan (toim.). *Cultural Mapping as Cultural Inquiry*, 1–42. New York & Abidgon: Routledge.

- Ghilardi, L.** (2018). Making cohesive cities by planning culturally. Teoksessa A.-M. Halme, T. Mustonen, J.-P. Taavitsainen, S. Thomas & A. Weij (toim.). *Heritage is ours. Citizens Participating in decision making*. Publication based on the Forum of the European Heritage Congress in Turku, Finland, 11–15 May 2017.
- Gretschel, A. & Kiilakoski, T.** (2012). *Demokratiaoppitunti. Lasten ja nuorten kunta 2010-luvun alussa*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura.
- Healey P.** (1996). The Communicative Turn in Planning Theory and its Implications for Spatial Strategy Formation. *Environment and Planning B: Planning and Design* 23(2), 217–234. <https://doi.org/10.1068/b230217>
- Hovi, P.** (2021). Taiteilijat yhteisöjen kulttuurikartoittajina. Teoksessa T. Vahtikari, T. Ainiala, A. Kivilaakso, P. Olsson & P. Savolainen (toim.). *Humanistinen kaupunkitutkimus*, 365–386. Tampere: Vastapaino.
- Hovi-Assad, P.** (2017). Kulttuurisuunnittelumenetelmän ja yhteisötaiteen avulla tapahtuva yhteiskehittäminen. Teoksessa Maunu Häyrynen & Antti Wallin (toim.) *Kulttuurisuunnittelu. Kaupunkikehittämisen uusi näkökulma*, 134–160. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Hämeenaho, P. & Koskinen-Koivisto, E.** (2014). Etnografian ulottuvuudet ja mahdollisuudet. Teoksessa P. Hämeenaho & E. Koskinen-Koivisto (toim.) *Moniulotteinen etnografia*, 7–31. Helsinki: Ethnos ry.
- Häyrynen, M.** (2017). Kulttuurisuunnittelu, kulttuurikartoitus ja suomalainen kaupunkikehittäminen. Teoksessa M. Häyrynen & A. Wallin (toim.) *Kulttuurisuunnittelu. Kaupunkikehittämisen uusi näkökulma*, 7–28. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Häyrynen, M. & Wallin, A.** (2017) *Kulttuurisuunnittelu. Kaupunkikehittämisen uusi näkökulma*, 7–28. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Irvin R. & Stansbury, J.** (2004). Citizen Participation in Decision Making: Is It Worth the Effort? *Public Administration Review* 64(1), 55–65. <https://doi.org/10.1111/j.1540-6210.2004.00346.x>
- Jauhiainen J. S. & Niemenmaa V.** (2006). *Alueellinen suunnittelu*. Vastapaino, Tampere.
- Järvelä, M., Lanki, T., Ratinen, I., Kortemäki, T., Huttunen, S., & Turunen, A.** (2018). Osallistaminen ilmastopolitiikassa. *Suomen ilmastopaneeli. Raportti, 1/2018*. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2018092436449>
- Kahila-Tani, M. & Yttä, M.** (2017). Laajapohjaisella vuorovaikutuksella kohti vaikuttavaa osallistumista. Teoksessa P. Bäcklund, J. Häkli & H. Schulman (toim.) *Kansalaiset kaupunkia kehittämässä*, 137–160. Tampere: Tampere University Press.
- Kallio K.-P. & Häkli, J.** (2017). Meluisa osallistuminen kamppailuna kaupunkitilasta – tapaus Kiikelinpuisto. Teoksessa P. Bäcklund, J. Häkli & H. Schulman (toim.) *Kansalaiset kaupunkia kehittämässä*, 219–238. Tampere: Tampere University Press.
- Kalliomäki, H. & Vahlo, J.** (2017). Kulttuurisuunnittelu lähestymistapana kaupunkien yhteiskehittämiseen. Teoksessa M. Häyrynen & A. Wallin (toim.) *Kulttuurisuunnittelu. Kaupunkikehittämisen uusi näkökulma*, 105–133. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Kanninen, V. & Bäcklund, P.** (2017). Kansalaisosallistumisen institutionaaliset rajat? Teoksessa P. Bäcklund, J. Häkli & H. Schulman (toim.) *Kansalaiset kaupunkia kehittämässä*, 16–34. Tampere: Tampere University Press.
- Keränen, M.** (2019). Onko osallistamispolitiikka osa uusliberaalia hallintaa vai sen vastavoima? Teoksessa T. Meriluoto & T. Litmanen (toim.) *Osallistu! Pelastaako osallistaminen demokratian?* 35–58. Tampere: Vastapaino.
- Kiilakoski, T. & Tervahartiala, M.** (2015). Taiteen osallisuus, osallisuuden taide – Tulkintoja taidelähtöisten menetelmien käytöstä koulussa. *Sosiaalipedagoginen aikakauskirja* 16, 31–67. <https://doi.org/10.30675/sa.122645>
- Koskiahon, B.** (2002). Onko osallisuus vahvaa demokratiaa? Maankäyttö- ja rakennuslain soveltamisesta. Teoksessa P. Bäcklund, J. Häkli & H. Schulman (toim.) *Osalliset ja osaajat. Kansalaiset kaupungin suunnittelussa*, 36–57. Helsinki: Gaudeamus.
- Kumpulainen, K., Husu H.-M. & Nousiainen M.** (2022). Political community resilience in declining rural areas in Finland. *Community Development Journal* 57(3), 449–468. <https://doi.org/10.1093/cdj/bsab012>

- Kuokkanen, R., Häyrynen M., Kemppi-Vienola V. & Eskelinen O.** (2017). *Kulttuurisuunnittelu ja yhteiskehittäminen mukaan kuulumisen ja deliberatiivisen aktiivikansalaisuuden edistäjinä – tutkimus- ja kehittämis yhteistyöhankkeen loppuraportti*. Pori: Tampereen yliopiston porin yksikkö ja Turun yliopiston kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen koulutusohjelma.
- Kuusimäki, A.** (2017). Moderaattorit ja verkosto-osallisuus yhdyskuntasuunnittelussa – tapaukset Berliinissä ja Helsingissä. Teoksessa P. Bäcklund, J. Häkli & H. Schulman (toim.) *Kansalaiset kaupunkia kehittämässä*, 80–98. Tampere: Tampere University Press.
- Lapintie, K.** (2017). Tarinoita takapihalta 2.0: Vuorovaikutus digitaalisen median aikakaudella. *Yhdyskuntasuunnittelu* 55(4), 11 – 28.
- Ledwith, M.** (2011). *Community development: a critical approach*. 2nd ed. Bristol: Policy Press.
- Lee, C. W.** (2015). *Do it yourself democracy. The rise of the public engagement industry*. Oxford: Oxford University Press.
- Lee, C. W., McNulty, K. & Shaffer, S.** (2015). Civicizing Markets: Selling Social Profits in Public Deliberation. Teoksessa Lee, C., W., McQuarrie, M. & Walker E.T. (eds.) *Democratizing Inequalities: Dilemmas of the New Public Participation*, 27–45. New York and London: New York Press.
- Mattila, M., Rapeli, L. Wass, H., & Söderlund, P.** (2017). *Health and political engagement*. London: Routledge.
- Mercer, C.** (2006). *Cultural Planning for Urban Development and Creative Cities*. http://www.kulturplan-oresund.dk/pdf/Shanghai_cultural_planning_paper.pdf.
- Meriluoto, T. & Litmanen T.** (2019). Pelastaako osallistaminen demokratian? Teoksessa T. Meriluoto & T. Litmanen (toim.) *Osallistu! Pelastaako osallistaminen demokratian?* 7–28. Tampere: Vastapaino.
- Niitamo, A., & Sjöblom, J.** (2018). Verkkokeskustelut kommunikatiivista suunnittelua edistämässä: Lisää kaupunkia Helsinkiin -Facebook-ryhmä kaupunkisuunnittelun kumppanina? *Yhdyskuntasuunnittelu* 56(2), 31–59. <https://journal.fi/yhdyskuntasuunnittelu/article/view/77666>
- Nummi, P.** (2019). "Ei kaupunkisuunnittelu ole mikään tykkäämisjuttu" – Sosiaalisen median mahdollisuudet ja esteet kaupunkisuunnittelussa. *Yhdyskuntasuunnittelu* 57 (2), 26–46. <https://doi.org/10.33357/ys.83676>
- Peltonen, L., Tuomisaari, J. & Kanninen V.** (2008). Kaavavalitukset ja koettu oikeudenmukaisuus. *Yhdyskuntasuunnittelu* 46(3), 11–34.
- Puustinen, S.** (2008). Konfliktien hallinta ja kaavoittajien uusi valtuutus. *Yhdyskuntasuunnittelu* 46(3), 35–54.
- Richardson, A.** (1983). *Participation*. London: Routledge and Kegan Paul.
- Rättilä, T. & Rinne, J.** (2017). Ei osallistumista vaan vaikuttamista! Asukasaktiivit paikallisina toimijoina ja asuinympäristön kehittäjinä. Teoksessa P. Bäcklund, J. Häkli & H. Schulman (toim.) *Kansalaiset kaupunkia kehittämässä*, 99–117. Tampere: Tampere University Press.
- Seesmeri, L.** (2022). "Kalevala meidän kaduilla": Menetelmiä aineettoman ja affektiivisen kartoittamiseen. *Yhdyskuntasuunnittelu*, 60(1), 106–124. <https://doi.org/10.33357/ys.119921>
- Staffans, A.** (2004). Vaikuttavat asukkaat. Vuorovaikutus ja paikallinen tieto kaupunkisuunnittelun haasteina [väitös, Teknillinen korkeakoulu]. Espoo: Teknillinen korkeakoulu.
- Stevenson, D.** (2014). *Cities of Culture. A Global Perspective*. London: Routledge.
- Tuulentie, S. & Kantola, S.** (2021). Maaseudulla kaupungissa: Osallistava paikkatieto ja muut menetelmät Rovaniemen maaseutualueiden maankäytön suunnittelussa. *Yhdyskuntasuunnittelu* 59(2–3), 80–101. <https://doi.org/10.33357/ys.101773>
- Tuurnas, S. & Haveri, A.** (2017). Kuulemisesta kumppanuuteen? Palvelujen yhteistuotanto asuinalueen kehittämisessä. Teoksessa P. Bäcklund, J. Häkli & H. Schulman (toim.) *Kansalaiset kaupunkia kehittämässä*, 58–79. Tampere: Tampere University Press.
- Wallin, A. & Rosendahl, S.** (2017). Kerrostalolähion kulttuurisen muutoksen kartoitus. Teoksessa Maunu Häyrynen & Antti Wallin (toim.) *Kulttuurisuunnittelu. Kaupunkikehittämisen uusi näkökulma*, 134–160.